

Tekniikan alan valtakunnallisena erikoismuseona toimii Tekniikan museo Helsingin Viikissä.
Kuva: Tekniikan museo.

TEOLLISUUS JA ALAN MUSEOT UUDEN EDESSÄ

Kimmo Levä

Museoiden kehitys voidaan sekä kansallisesti että kansainvälisesti jakaa kolmeen jaksoon. Ensimmäisistä museoista aina 1900-luvun alkuvuosikymmeneen museotyötä ja museoiden käyttöä leimasi elitismi, ja museoiden tehtävä oli dokumentoida ja vahvistaa kansallistunnetta ja kansallisia arvoja. 1900-luvun alkuvuosikymmenten jälkeen museoiden tehtäviin kuului tiedon siirtämistä sukupolvelta toiselle. Museo nähtiin ennen muuta osana koulutusjärjestelmää. Viime vuosikymmeninä museoiden toiminnan kantavana ideana on ollut monipuolinen elämystarjonta.

Uusimpana kehityssuuntana tällä hetkellä näyttäytyy museoiden roolin painottuminen yhteiskunnallisissa tehtävissä, joista kouluyhteistyö on edelleen tärkeällä sijalla, mutta sen lisäksi museoilta odotetaan entistä enemmän terveydellisen ja taloudellisen hyvinvoinnin edistäjinä.

Museoiden määrä on lisääntynyt viime vuosikymmeninä huomattavan nopeasti. Syitä on monia. Yhteiskuntien vaurastuminen on mahdollistanut investoinnit kulttuurin säilyttämiseen. Lisäksi teollistuminen ja siihen liittyvä massatuotanto on lisännyt esineellisen kulttuuriperinnön määrää ja säilyttämistarvetta.

Suomessa museoiden perustamisessa pohjana on useimmiten yksityisen keräilijän tai yhteisössä toimivan kulttuurin harrastajan aktiivisuus. Harrastuspohjalta kertyneiden kokoelmien laajentuminen on johtanut museon perustamiseen, jota ylläpidetään aluksi yksityisin harrastajavoimin ja myöhemmin mahdollisesti julkisin varoin. Tekniikan alan museoiden perustamisessa yksityinen harrastustoiminta on enemmän sääntö kuin poikkeus. Käytännössä kaikki tekniikan alan museot on perustettu toisen maailman sodan jälkeen.

YLI 1000 MUSEOTA

Museoalalla merkittävä ryhmäjako on ammatillisesti hoidetut ja vapaaehtoisvoimin ylläpidetyt museot. Ammattimaisesti hoi-

Tekniikan alan museot Suomessa

Ankkapurhan teollisuusmuseo
 Elektra
 Emil Aaltosen museo
 Friitalan Nahkamuseo
 Gustaf
 Helsingin yliopistomuseo
 Ilmajoen puhelinmuseo
 Kaukaan tehdasmuseo
 Kauttuan Tehtaan museo
 Keski-suomalaisen museo
 Killinkosken Wanha tehdasmiljö
 Kissakosken voimalaitos ja sähkönäyttely
 Kouvolan Putkiradiomuseo
 Limonadimuseo Limutippu ja litin kioski
 Lukkumuseo
 Möhkön ruukkimuseo
 Outokummun kaivosmuseo
 Paimion Sähköt museo
 Pateniemen sahamuseo
 Postimuseo
 Puhelinmuseo Elisa
 Päivälehdien museo
 Radio- ja Puhelinmuseo
 Radio- ja tv-museo
 Rosenlew museo
 Rupriikki
 Savon Voiman Sähkö- ja voimalaitosmuseo
 Strömforsin ruukin pajamuseo
 Suomen jäädytystekniikan museo
 Suomen Kellomuseo
 Suomen tietojenkäsittelymuseo
 Suomen Valimomuseo
 Taalintehtaan ruukkimuseo
 Tekstiilimuseo Tyyki
 Turun Vesilaitosmuseo
 Tytyrin Kaivosmuseo
 Verlan tehdasmuseo
 Voimalamuseo
 Äänekosken tehdasmuseo

KALLIO, Valtakunnalliset erikoismuseot, 2012.

detuissa museoissa on ympäri vuoden palkattua henkilökuntaa, ja pääosa niistä on valtionosuusrahoituksen piirissä. Valtionosuusrahoituksen mukana ammattimaisesti hoidettuihin museoihin tulee myös museolaki- ja asetusohjaus, jolla määritellään mm. henkilökunnan minimimäärä ja koulutus. Vapaaehtoisvoimin ylläpidetyt museot ovat avoinna pääosin kesäaikaan, ja tehtävät hoidetaan harrastuksena tai määräaikaaisesti palkatun henkilöstön voimin. Tekniikan alan museoista pääosaa pidetään yllä vapaaehtoisvoimin.

Museoita voidaan ryhmittää myös omistajuuden perusteella. Ammattimaisista museoista, joita on uusimman museotilaston mukaan 325, kunnat omistavat hieman yli puolet. Yhdistykset ja säätiöt omistavat museoista noin 40 %. Valtio omistaa museoista 7 %.¹ Vapaaehtoisvoimin ylläpidettyjä museoita on vuonna 2012 julkaistun paikallismuseoselvityksen mukaan reilut 700. Tässä ryhmässä museoiden yleisin omistajayhteisö on yhdistys.² Tekniikan alan museoista käytännössä kaikki ovat yksityisten säätiöiden tai yhdistysten ylläpitämiä. Yritysten ylläpitämiä museoita on vielä muutama, mutta niiden määrä on laskemassa.

Kolmas ryhmäjakko tehdään museon tallentamien kokoelmien perusteella. Kulttuurihistorialliset museot tallentavat useimmiten maantieteellisesti rajatun alueen historiaa elämän kaikilta osa-alueilta. Kulttuurihistoriallisten museoiden osuus ammatillisista museoista on 50 %. Taidemuseot tallentavat taideteoksia, joita hankitaan kokoelmaan joko alueellisesti, teemallisesti tai teostyyppin mukaan. Taidemuseoita on museoiden ammatillisesti hoidettujen museoiden kokonaismäärästä 17 %.³ Erikoismuseot keskittyvät kokoelmissaan yksittäisen materiaaliryhmän, ilmiön tai yhteisön historian tallentamiseen. Erikoismuseoita kaikista ammattimaisesti hoidetuista museoista on 27 %. Erikoismuseoissa tekniikan alan museot ovat suurin ryhmä.⁴

TEKNIIKAN MUSEOT SUOMALAISESSA MUSEOKENTÄSSÄ

Vuonna 2012 julkaistun *Valtakunnallinen erikoismuseo* -selvityksen mukaan tekniikan alan museoita on tällä hetkellä 39. Näiden valtakunnallisena erikoismuseona toimii vuonna 1969 perustettu Tekniikan museo, jota ylläpitää Tekniikan museon säätiö.

Tekniikan alan museoiksi selvityksessä määritellään ne, joilla on tekniikan historiaa yleisesti dokumentoivia kokoelmia ja tekniikan alan kehityksestä kertovia näyttelyitä. Tekniikan alan kokoelmia on lisäksi monilla muillakin museoilla, kuten liikenteen, maaja metsätalouden ja sotahistorian museoilla. Ammattimaisesti hoidettuja tekniikan alan museoista on noin kolmannes.

Tekniikan alan museoiden rakenne ja toiminta eivät merkittävästi eroa muista museoista. Merkittävimmät poikkeamat liittyvät siihen, että tekniikan alan museoilla on lähes poikkeuksetta keskeisenä viiteryhmänä harrastajat, jotka keräävät ja tutkivat museoiden toimintaan liittyviä materiaaleja ja ilmiöitä. Lisäksi tekniikan alan museoiden

kävijät ovat muita museoita miesvaltaisempia. Miehiä on tekniikan alan museoiden kävijöistä lähes 50 %, kun heidän osuus taidemuseokävijöistä jää 32 %:iin ja kulttuurihistoriallisissa museoissa 38 %:iin. Lisäksi tekniikan alan museoissa kävijät arvostavat vierailunsa annissa poikkeuksellisen vahvasti museoista saatavaa tietoa.⁵

LUOVA TALOUS MUUTTAA NYKYPÄIVÄÄ JA SEN TALLENTAMISTA

Tekniikan alan museoiden toimintaympäristö muuttuu tällä hetkellä nopeasti. Muutos näkyy erityisesti taloudellisessa ja teknologisessä toimintaympäristössä. Talouden osalta uhkana näyttäytyy julkisen rahoituksen kasvun pysähtyminen ja mahdollisuutena luovan talouden aikakauden mukanaan tuomat yksityisen sektorin tarpeet.

Luovan talouden määritelmä on moninainen. Kapeimmillaan se nähdään toimintana, joka perustuu tiedon, taiteen ja kulttuuriperinnön tuotteistamiseen. Tällöin alan toimijoihin katsotaan kuuluvaksi mm.

Suomen tekniikan alan museot on pääosin perustettu sotien jälkeisenä aikana. Kuva: Tekniikan museo.

Museo tallentaa historiaa, mutta kertoo myös nykypäivästä. Kuva: Tekniikan museo.

animaatioiden ja elokuvien tuotanto, museot ja taidegalleriat, peliala, tanssi ja teatterit sekä mainos- ja viestintäala.

Laajimmillaan luovan talouden katsotaan koskevan kaikkea, johon liittyy uusien ja luovien ratkaisujen kehittämistä. Tällöin esimerkiksi teollisuuden ja tekniikan alalla luovuutta edustaa muotoilu ja kokonaan uudet innovaatiot.

Luovan talouden yhteydessä puhutaan usein myös kulttuuriteollisuudesta, jolloin halutaan korostaa kulttuurin asemaa toimialana muiden joukossa. Kulttuuriteollisuuden laskettavia aloja ovat huviteollisuus, mainonta, muoti ja design. Laajemmin samaan ryhmään katsotaan kuuluvaksi julkaisutoiminta, televisio, esittävä taide ja museot sekä joskus jopa urheilu, tiede ja matkailu.

Teollisen historian tallentamisen näkökulmasta merkittävä ja samalla aikojen muuttumisen konkreettinen tulos on se, että kulttuuriteollisuuden alan toimijat ovat monessa tapauksessa ottaneet käyttöönsä perinteiseltä teollisuudelta vapautuneet tilat. Näin on lähes poikkeuksetta kaupunkien keskustoissa olevien teollisten rakennus-

ten osalta. Suomalaisen teollisuuden kehto, Tampere, on tästä paras esimerkki Finlaysonin ja Tampellan alueen osalta. Yleistäen voidaan sanoa, että kulttuuriteollisuus tallentaa sivutoimenaan merkittävän osan teollistumisen ja tekniikan historiasta.

Museoiden teknologisessa toimintaympäristössä digitaalisuus sekä internet ja mobiililaitteet ovat muuttamassa nopeasti sekä museotyötä että museoiden käyttöä. Museoiden tallentamat kokoelmat tulevat täysin uudella tavalla käyttäjien ulottuville internet-pohjaisten kokoelmahallintajärjestelmien ja käyttöliittymien ansiosta. Uudet mahdollisuudet käyttää kokoelmia edellyttävät museoilta sekä panostusta sopivaan tekniikkaan että myös aikaisempaa tarkempaa luettelointia.

TEKNIKAN MUSEOIDEN JA TEOLLISUUDEN UUDET ASEMOINNIT

Luovan talouden ja siihen liittyvän kulttuuriteollisuuden mukana museoiden perinteisten tehtävien rinnalle on uusimpien selvi-

tysten perusteella nousemassa taloudellinen päämäärä. Museot nähdään myös tärkeinä työllistäjinä ja yhteisön taloudellisen vireyden ylläpitäjinä. Esimerkiksi Isossa-Britanniassa luovan teollisuuden osuus bruttokansantuotteesta arvioidaan olevan jo 10 %:n luokkaa ja sen suhteellinen kasvu on Euroopassa tällä hetkellä muita toimialoja nopeampaa.

Karkeasti yleistäen voi sanoa, että olemme palanneet alkupisteeseen. Museotoiminnan yhdeksi merkittäväksi virstanpylvääksi mainitaan firenzeläisen Medicien pankkiirisuvun 1400-luvulla keräämä kokoelma, joihin sisältyi sekä taidetta että teknisiä välineitä. Kokoelmaa ei laitettu julkisesti esille eikä sen keräämisen perustana ollut nykyaikaisen museotoiminnan perusteet tiedon tallentamisesta ja välittämisestä sukupolvelta toiselle. Syyt olivat nykyajan termein määriteltynä brändäyksessä. Medicit halusivat vahvistaa pankkitoimintansa uskottavuutta hallinnoimalla ainoalaatuisia materiaaleja, aarteita.

Tällä hetkellä eurooppalaiset ja siinä mukana suomalaiset teollisuusyritykset tarvitsevat menestyäkseen kilpailussa entistä enemmän erottavuutta, joka useimmiten perustuu luoviin ratkaisuihin, esimerkiksi muotoiluun tai brändiin. Englantilainen trendien, bisneksen ja kulttuurin asiantuntija Ben Hammerley (www.benhammersley.com) on todennut osuvasti luovien toimijoiden lisäävän muiden alojen kilpailukykyä:

Luova toimiala on "coolia" ja houkuttaa erityisesti nuoria tekijöitä, joista alkaa Euroopassa olla pulaa: todellinen kilpailu Euroopan, Aasian ja Amerikan välillä käydyään ihmisistä ja osaamisesta.

Luova toiminta parantaa elinympäristöä luomalla viihtyisyyttä ja lisäämällä alueen houkuttavuutta.

Luovat toimialat ovat edellytys siihen, että myös muilla toimialoilla on luovuutta: ne rakentavat luovaa ilmapiiriä.

Kulttuuriteollisuuden ja perinteisen teollisuuden on asemoitava keskinäiset suhteensa uudelleen. Avustus- ja avustaja-suhde on muututtava tasapuoliseksi kumppanuudeksi, jossa molemmat tarvitsevat toisiaan menestyäkseen kansallisessa ja kansainvälisessä toimintaympäristössä.

Tekniikan alan museoiden tehtävä tässä toimintaympäristössä on säilyttää ja kertoa suomalaisen teknisen osaamisen historiaa ja rakentaa vahvaa brändiä siitä, että olemme osanneet ennen, osaamme nyt ja osaamme myös tulevaisuudessa. Tämä on kansallista tuloslaskelmissa ja taseissa näkymätöntä pääomaa, jonka merkitys tulevaisuuden rakennusaineena on monesti näkyvää pääomaa tärkeämpi. Tekniikan vaiheiden tallentaminen, tutkiminen ja esittäminen on renessanssin ajan Medicinien tapaan investointi uskottavuuteen.

¹ Museotilasto 2011, 3.

² Rakkaudesta kulttuuriperintöön, 11–12.

³ Museotilasto, 2.

⁴ Kallio, 32–33.

⁵ Taivassalo, Levä, 16–20.

Lähteet:

HIETALA, Marjatta, Historiantutkimuksen uudet haasteet, Tieteessä tapahtuu 5/2012.

KALLIO, Kalle, Valtakunnalliset erikoismuseot, Selvitys erikoismuseojärjestelmän tilasta ja tulevaisuudesta, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:27.

Museotilasto 2011, Museovirasto 2012.

Rakkaudesta kulttuuriperintöön, Paikallismuseotoiminnan kehittämistyöryhmän loppuraportti, Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:5.

TAIVASSALO, Eeva-Liisa; LEVÄ, Kimmo, Museokävijä 2011, Suomen museoliiton julkaisuja 62.